

Att lyckas i skolan

Ett komplement

Att lyckas i sko

Helena Bjöersdorff Rydqvist
AnnBrith Eliasson Labraaten

Läroplan för grundskolan,
förskoleklassen och
fritidshemmet 2011

Skolverket

SKOLLAGEN
(2010:800)

MED LAGEN OM INFÖRANDE AV SKOLLAGEN (2010:801)
ANDRA UPPLAGAN

Norstedts Juridik

Innehåll

Detta dokument är ett komplement till pärmen *Att lyckas i skolan* skriven av Helena Bjöersdorff Rydqvist och AnnBrith Eliasson Labraaten.

Komplementet inleds med ett antal citat ur Skollagen och Lgr 11. Vi vill visa att innehållet i pärmen kan ingå i den utredning som ligger till grund för upprättande av ett åtgärdsprogram och hur det kan ge pedagogen en vägledning till varför eleven har svårigheter. Frågeformulären ger eleven, föräldrar och lärare möjlighet till att skapa en gemensam bild över elevens förutsättningar och behov som i sin tur bidrar till en tillgänglig lärmiljö.

Vidare finns ett förtydligande kring hanterandet av frågeformulären, en bild av hur man kan tänka om ämnet matematik på skol-, grupp, och individnivå samt en vägledning för observation av yngre barn.

Sist följer bilagor och referenslista.

Göteborg, november 2012

Skolans styrdokument

Utdrag från Läroplan för grundskolan:

”Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och att få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevers olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.

Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.”

Enligt Skollagen 2010:800 3 kap 8 § ska rektor se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds.

Rektor har även ansvar för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas och att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och hjälp som de behöver. Likaså ansvarar rektor för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de ska kunna möta alla elevers behov. (Läroplan för grundskolan 2011).

Tillgänglighet

På Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats står följande att läsa:

”Tillgänglighet i skolan handlar alltså inte bara om ta bort fysiska hinder och att ha tillgängliga lokaler. Det handlar också om pedagogisk tillgänglighet. Verksamma i skolan måste ha kunskap om alternativa verktyg, anpassade läromedel och hjälpmedel. Det handlar om att se alternativ för att stärka elevers delaktighet och ha respekt för individen, i stället för att acceptera hinder som utestänger.”

Hur diskuteras i ett brett perspektiv miljöns inverkan på elevernas möjligheter till en positiv utveckling med tanke på

- den fysiska lärande miljön
- den pedagogiska lärandemiljön
- vikten av pedagogernas kompetens

Med detta som grund anser vi att innehållet i pärmen *Att lyckas i skolan* ökar kompetensen om kognitionens grund och frågeformulären möjliggör för lärare, förälder och elev att få komma till tals kring skolsituationen. Utifrån Barnrättsperspektivet enligt FN:s barnkonvention 2010 är det av största vikt att elevens röst blir hörd i alla sammanhang. De måste få berätta om sina styrkor och om hur de upplever skolsituationen.

Ett förtydligande gällande frågeformulären

Syftet med kartläggningen är att lyfta fokus från elev i svårigheter till att det är skolans ansvar att hitta framgångsrika arbets sätt. På sidan 32 i pärmen beskrivs arbetsgången kring frågeformulären. I pärmen finns två exempel på analyser som bygger på svar från de tre olika frågeformulären. Denna typ av analyser är endast tänkt som pedagogens arbetsmaterial. Den sammanställning som ges till elev och förälder ska skrivas i en positiv anda där elevens styrkor och behov ska vara i centrum. I bilaga 2 ges ett exempel.

Arbetsgången ser ut på följande sätt:

1. När samtliga frågeformulär är ifyllda ska läraren först tillsammans med eleven gå igenom hans/hennes svar. Innehållet i detta samtal ligger till grund för den beskrivning som läraren sedan gör över elevens förmågor. Detta steg är viktigt för att eleven ska få chans att bemöta den uppfattning som läraren har fått i genomgången av elevens svar.
2. Sedan görs den gemensamma analysen av de tre frågeformulären där även pedagogernas och föräldrarnas svar vävs in, se sidorna 39-40. Till sin hjälp kan man använda översikten i bilaga 1 som en grov skattning. Denna sammanfattning är enbart lärarens arbetsmaterial och ska inte lämnas ut.
3. Nästa steg blir att i en positiv anda beskriva eleven i jag-form. Detta görs med hjälp av den information som inhämtats under punkterna 1 och 2, se bilaga 2.
4. Det sista steget blir att gå igenom beskrivningen med eleven för att få dennes synpunkter och möjliggöra en vidare planering.

Elevbeskrivningen kan bidra till att ge viktig information till undervisande lärare för att kunna anpassa undervisningen och bemötandet av eleven.

En likvärdig matematikundervisning

”Att känna igen de bakomliggande orsakerna till matematiksvårigheter hos enskilda elever är en del av lärarkompetensen som är viktig, men som också tar tid att utveckla.”

(NCM 2009).

Vi vet att många elever behöver stöd i sitt lärande och att diskussionen kring diagnoser förs i våra skolor.

Arne Engström, skriver i debattartikeln, ”Matematiksvårigheter ignoreras” i Specialpedagogik 4/08:

”Diagnoser är primärt av intresse för medicinen inte för specialpedagogiken eftersom elevers rätt till särskilt stöd i skolan inte på något sätt är knutet till diagnoser. Ingenstans i skollagen, i skolformsförordningarna eller i läroplanerna nämns ordet diagnos. Ändå tycks frågan om diagnoser uppta många lärares tid. I stället ska lärare fokusera på elevernas svårigheter här och nu och diagnostisera elevernas kunnande. Den utbildningspolitiska målsättningen för svensk skola är inkludering - att verksamheten ska erbjuda alla elever delaktighet i skolans verksamhet oberoende av funktionsnedsättning eller andra svårigheter.”

I pärmen finns inga specifika frågor som berör det matematiska lärandet. Vi har därför valt att visa hur vi tänker kring det matematiska lärandet i skolan på skol- grupp- och individnivå. På sidan 8 finns ett antal påståenden kring matematik som är riktade till eleven.

Matematik är ett mångfasetterat kunskapsområde. Det ställs stora krav på väl utvecklade förmågor och färdigheter. Se bilden på sidan 6 i detta häfte.

I den nya läroplanen Lgr 11 beskrivs syftet med matematikundervisningen bland annat med

följande ord.

”Genom undervisningen i ämnet matematik ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier och metoder,*
- använda och analysera matematiska begrepp och samband mellan begrepp,*
- välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,*
- föra och följa matematiska resonemang, och*
- använda matematikens uttrycksformer för att samtala om, argumentera och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.”*

Pedagogens kunskap om ämnet är en förutsättning, men lika viktigt är att möta eleven med respekt och se dennes styrkor även när svårigheter dyker upp.

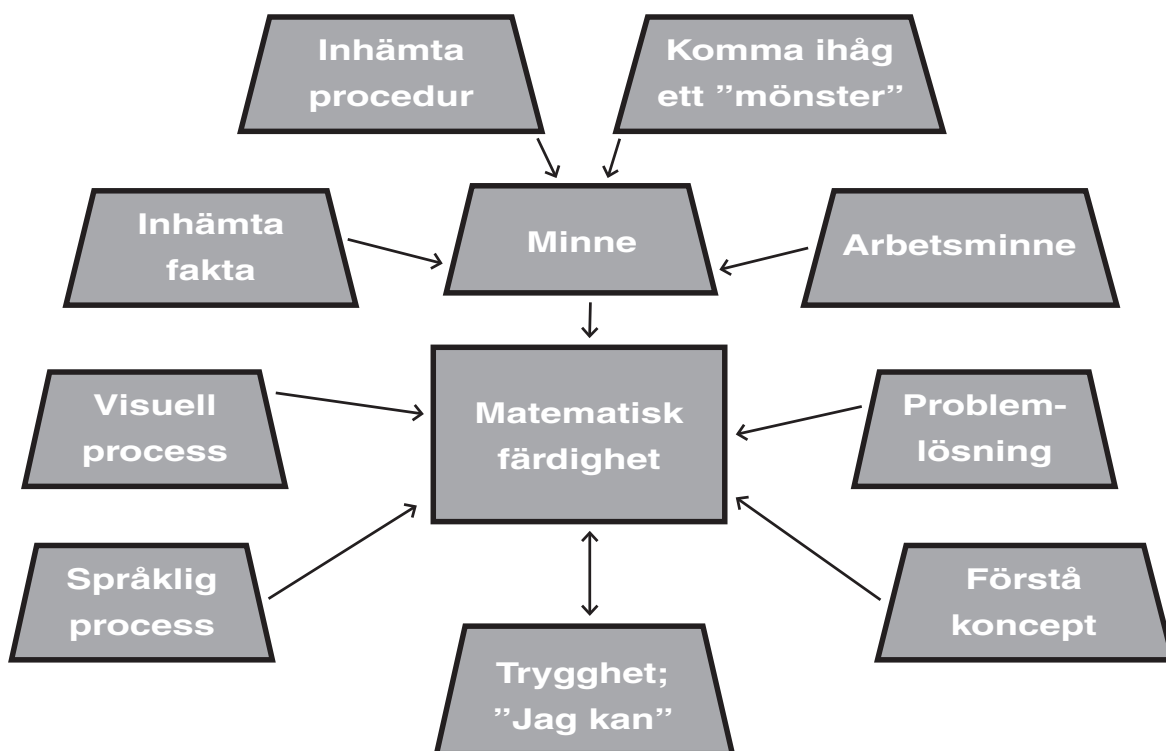
I läroplanen finns en tydlighet kring de professionellas ansvar att ge en likvärdig utbildning och en tillgänglig skolmiljö där elevens bästa ska vara vägledande.

Aktuell forskning inom området visar att en systematisk undervisning om olika metoder och att eleverna ges tillfälle att arbeta tillsammans i grupper ger goda resultat. Balansen mellan olika typer av arbetssätt i matematik är viktig. Många elever får arbeta för mycket med eget utforskande och kunskapssökande på matematiklektionerna.

Frågeställningar som kan vara till hjälp när man organiserar det pedagogiska arbetet kring matematik:

- Hur ser det strukturella arbetet ut i ett F-9 perspektiv? Finns det en röd tråd? Hur ser lärarkompetensen ut utifrån ett didaktiskt perspektiv?
- Vilka är de stora utmaningarna i kommunen/skolan?
- Hur diskuterar man kring undervisningstid (lektionslängd, timplan), grupperingar, kartläggning, lärverktyg?
- Hur ser stödet ut idag?
- Vilket stöd är möjligt?
- Hur är balansen mellan lärarledd undervisning kontra elevernas arbete individuellt och i grupp?

Nedan presenteras en modell som tydliggör vilka förmågor och färdigheter som är involverade i lösandet av en matematisk uppgift. Vi tror att den kan vara ett stöd för pedagogen i en dialog med eleven.

Inhämta procedurer

Komma ihåg hur uppgifter i flera steg ska lösas t ex vid division eller utföra uppgifter enligt en instruktion som getts vid ett tidigare tillfälle.

Inhämta fakta

Ta till sig matematiska fakta t ex komma ihåg vilka regler som gäller vid en viss uträkning. T ex fakta som gäller de fyra räknesätten, att $\pi = 3,14$. Gäller både visuellt och verbalt. Eleven måste snabbt erinra sig matematiska fakta d v s automatisera.

Komma ihåg ett mönster

Veta att man har sett det förut. Dra nytta av tidigare erfarenheter vid nya utmaningar. Ett mönster kan vara ordningsföljden för bokstäver i ett ord. Mönstret hos en triangel förknippas med regeln att trianglar har tre sidor.

Arbetsminnet

Att hålla ihop delar i tankar och berättelser medan de utvecklas. Hålla den röda tråden i en problemlösning och uträkning.

Visuell process

Tolka och hantera visuellt material. Förmågan är viktig vid t ex geometri, bråk, volym och mätning.

Språklig process

Verbala förmågor är viktiga för att förstå innehållet i matematikböckerna och för att kunna processa lärarens förklaringar och instruktioner. Ämnets specifika ordkunskap bör befastas. För att eleven ska kunna organisera sina tankar och få ett lärande är det viktigt att kunna sätta egna ord på dessa.

Förstå koncept/Begreppsbildning

I matematiken finns begrepp som decimaltal, större än, volym osv. Innebörden i begreppen måste förstås. Det är lärarens ansvar att på olika sätt visualisera och stärka med ord för siffror, värden och antalsuppfattning.

Problemlösning

En effektiv problemlösning är en systematisk logisk planerad process som genomförs stegvis.

Trygghet, jag kan

Pedagogens uppgift är att skapa trygghet i undervisningssituationen så att eleven känner att det är möjligt att lyckas i matematik.

Med nedanstående frågor kan du som pedagog ge eleven möjlighet att själv uttrycka sina behov när det gäller matematikundervisningen.

Hur väl passar följande påståenden in på dig?

Förståelse

- En del elever har svårt att förstå begrepp som används under matematiklektionerna.
- En del elever upplever att de förstår under lektionerna men inser sedan att de inte har gjort det.
- En del elever tycker att det är svårt att hänga med på lärarens genomgångar.
- En del elever tycker att det är svårt att förklara med egna ord vad de lärt under matematiklektionen.
- En del elever har svårt att föreställa sig former, mönster och storlek.
- En del elever har svårare att förstå matematik än andra ämnen.

Minne

- En del elever tycker att det går snabbare att lösa svårare uppgifter med miniräknare.
- En del elever tappar tråden när de arbetar med problemlösning.
- En del elever måste hela tiden stanna upp och tänka efter hur de löser en matematikuppgift.

Uppmärksamhet

- En del elever blir väldigt trötta när de arbetar med matematik.
- En del elever tycker att det finns alltför många små detaljer att tänka på när man löser matematiktal.
- En del elever har i bland svårt i matte för att de inte stannar upp och tänker och planerar tillräckligt innan de börjar lösa problemet.
- En del elever är mycket ojämna i sina matteprestationer. Ibland går det bra men vid andra tillfällen går det mycket sämre.

Problemlösning/Organisation

- En del elever har problem var de ska börja med när de löser ett matteproblem.
- En del elever kör fast när de ska lösa ett matteproblem. De har svårt att ändra strategi och tänka på ett annat sätt.
- En del elever tycker det är svårt att komma på vad som är viktigt i en problemlösning.

Öppna frågor

- Vad tycker du bäst om att jobba med i matte?
- Har du hitta något sätt som gör det lättare för dig i matte?
- Vad gör du när du får problem med en matteuppgift? Finns det något annat du skulle kunna göra?

Vägledning för observation av yngre barn

I läroplan för förskolan, Lpfö 98, beskrivs förskolans uppdrag. Bland annat ska personalen tillsammans med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar. Förskollärare ska ansvara för att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras. Detta för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner. Verksamheten ska utformas så att barn får det särskilda stöd, den hjälp och de utmaningar de behöver.

Allt stöd som ges måste vara relaterat till den miljö barnet vistas i och ta hänsyn till den mångfald som finns i gruppen. För att klara det uppdraget i förskolan och skola krävs en hög kompetens om barns utveckling, förutsättningar och behov.

Vi menar att förskolepedagoger kan ha god nytta av att känna till teorierna samt frågeformulären om de åtta neuroutvecklingsystem som beskrivs i pärmen.

När du som pedagog observerar barnen kan du ha stöd av frågeformulären. För att underlätta följer här ett antal punkter under varje system som hjälper dig i din observation av barnet. Det är viktigt att ta hänsyn till barnets ålder.

Vad ser du som pedagog när det gäller barnets

Uppmärksamhet

- Vakenhet/sömn
- Har ett jämt humör
- Är oftast glad
- Uppskattar många aktiviteter
- Klarar förändringar
- Att kunna börja och avsluta aktivitet
- Distraheras lätt av ljud
- Tröttnar fort på en aktivitet
- Fokuseringsförmåga
- Processdjup och minne
- Planering
- Impulskontroll
- Kontrollera tiden
- Lära sig av tidigare erfarenheter

Tid och sekvenser

- Kommer ihåg bokstäver och siffror
- Kan hela alfabetet
- Använder tidsbegrepp rätt ex före och efter
- Knyta skosnören
- Följer flerstegsinstruktioner

Rumsuppfattning

- Följ pärmens frågor tänk också på förmågan att rita enkla former, kopiera bokstäver och figurer.

Minne

- Tänk på situationer i det dagliga arbetet där man ställer krav på barnets minne ex sång texter, rim och ramsor, upplevelser, fakta.

Språk

- Observera med hjälp av TRAS och Bornholmsmodellen eller liknande material.

Motorik

- Är snabb och rörlig
- Hoppa, skutta och klättra
- Kan färglägga en bild
- Kan använda kniv och gaffel

Social kompetens

- Tycker om att leka med andra barn
- Turtagning
- Är vänlig mot andra
- Klarar motgångar

Högre tänkande

- Kreativ, frågvis
- Fantasifull
- Kommer ihåg regler och rutiner
- Accepterar regler och rutiner

	Elev		Lärare		Förälder	
	Svag förmåga	Stark förmåga	Svag förmåga	Stark förmåga	Svag förmåga	Stark förmåga
Uppmärksamhet	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Tid och sekvenser	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Rumsuppfattning	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Minne	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Språk	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Motorik	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Social kompetens	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
Högre tänkande	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----

Elevbeskrivning

Jag har lite olika intressen. Det jag gillar allra mest är att shoppa och ta hand om min hund. Det är kul att vara med kompisarna och vi pratar mycket. I skolan tycker jag om att diskutera. Jag gillar också att rita och måla och jag är bra på att baka.

Uppmärksamhet

Mina lärare tycker att jag oftast arbetar målmedvetet och är uthållig. Själv tycker jag att det kan vara svårt att sitta stilla på lektionerna och lyssna. Ibland upplever jag att det är svårt att arbeta om jag inte är intresserad av ämnet. Det som är mycket svårt för mig är att komma igång med en uppgift och sedan avsluta den. Då och då är det jobbigt att byta från en uppgift till en annan. Dessutom blir jag störd av ljud i klassrummet. När jag inte riktigt förstår så kan jag starta ett arbete för fort utan att tänka efter och planera tillräckligt. Jag upplever att jag gör dumma saker utan att förstå varför och det håller mamma med om. Däremot tror jag inte att skolan upplever det så.

Jag kan lätt bli uttråkad om det inte händer något nytt men det kanske inte alltid märks i skolan.

Tid och sekvenser

När det gäller att komma ihåg saker som kommer i en bestämd ordning så är jag duktig på alfabetet men har svårare för att månaderna, busstidtabeller, scheman och liknande är jättesvårt. Jag har också väldigt svårt för att förstå tid och att komma i tid. När jag ska göra saker i en följd så klarar jag det ganska bra men när jag ska berätta en historia i en viss ordningsföljd blir det svårt.

För det mesta ger mina lärare mig tillräckligt med tid att tänka. Det är svårt att hinna med alla arbetsuppgifter i skolan och det tar lång tid för mig att göra läxorna, men det har jag inte berättat i skolan. När det gäller min fritid så hinner jag inte med allt som jag planerat att göra.

Rumsuppfattning

Det är inga problem för mig att hitta när jag går eller cyklar. Däremot är det svårt att skilja på höger och vänster. Jag vet att mamma tycker att jag inte kan hålla ordning på mina saker och det håller jag med om. Att lägga pussel och spela dataspel är inget för mig. Inte heller att laga saker när de går sönder. Det är däremot roligt att rita och måla.

Minne

På lektionerna när vi ska skriva av från tavlan så hinner jag aldrig att skriva färdigt. När jag ska försöka komma på ett svar så glömmar jag oftast frågan som ställdes. Om lärarens instruktioner blir för långa så har jag svårt att följa dem. Jag kan ha liknande problem att följa en lång skriftlig instruktion.

När jag ska skriva en text så kommer jag ihåg vad jag ska skriva om men bryr mig inte så mycket om hur orden stavas. Jag kan också återberätta och summera det jag har läst men ibland kan jag ha svårt att komma ihåg det som jag hör eller läser.

Alla är nog överens med mig att jag har svårt med huvudräkning och multiplikationstabellen.

Språk

När läraren förklarar och berättar något så har jag ofta svårt att förstå många av de ord och begrepp som han använder. Hemma har jag inga problem att förstå vad vi pratar om. Inte heller när jag hör eller läser en berättelse. När jag möter svåra ord i en text hoppar jag nästan alltid över dem.

Jag läser inte mycket böcker på min fritid. Kanske beror det på att jag läser långsamt.

I diskussioner är jag duktig på att föra fram mina åsikter, tankar och idéer men när jag ska skriva ner dem så fungerar det inte. Ibland ställer stavningen till problem.

Motorik

Jag har god motorik.

Social förmåga

Jag har lätt för att få kompisar och tycker mycket om att prata med dem och gillar inte att vara ensam.

Högre kognition

I matematikundervisningen förstår jag nästan aldrig genomgångarna. Detta gäller även i so- och no-ämnen där det finns så svåra begrepp. Att förstå och lösa lästäl är problematiskt. Jag tycker inte heller att jag kommer på bra lösningar på andra problem. Att fantisera är inte min starka sida.

När jag umgås med mina kompisar känner jag aldrig att jag har problem med att förstå.

Referenslista

Bjöersdorff Rydqvist, H. Eliasson Labraaten, A-B. (2007) Att lyckas i skolan,

Levine, M (1997) Educational Care

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshem 2011

Läroplan för förskolan, reviderad 2010

Skollagen 2010

Specialpedagogik 4/08 Matematiksvårigheter ignoreras

Specialpedagogiska skolmyndigheten www.spsm.se